

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

עקב

(חלק יט — שיחה ה')

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושתים לבריאה

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת עקב, מבה"ח אלול, יזכג מנחם-אב, ה'תשפ"ב (ג)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2022

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

עקב ה

שע"י קביעת המזווה בפתח הבית, שומר הקב"ה את הבית (מלך בשר ודם מבפנים ועבדיו שומרים אותו מבחוץ, ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ⁸).

ושמירה זו הנגרמת ע"י מצות מזווה אינה ענין של שכר מצוה, אלא זהו (כמו שכתב הב"ח⁹) „הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה. . . נוסף לו על השכר כו". ובוזא מבאר הב"ח את לשון הטור שהשמירה הבאה ע"י המזווה היא „גדולה מזה" – מן השכר דלמען ירבו וגו'¹⁰ – כי זוהי הנאה „מגוף המצוה עצמה".

(8) לשון הטור שם.

(9) לטור יו"ד שם.

(10) וראה עוד ביאורים במ"ש בטור „גדולה מזה" – בב"י שם. פרישה שם. ט"ז שם. ועוד.

על המזווה גימט' אד', הרי תיבת מזוהה וכן שם אד' אין נכתב במזוהה ואיך אמר כתוב שמי". אבל אינו שולל פירושו הנצו"א.

וי"ל דיש יתרון גם בפ"י הנצו"א, כי מפשטות לשון הזהר „כתוב שמי ושוי לפתחך" משמע, דקאי [לא (רק) על ענין פרטי במזוהה (שד"י, או אפילו „והי" שמבפנים ושד"י שמחוץ שביחד גימט' שם" – לקולו"צ שם. ומסיים ד,שוב מצאתי כן ברמ"ז) – כ"א] על כללות ענין המזוהה.

ויש לקשר זה דכללות ענין המזוהה הו"ע ד„כתוב שמי" (ועי"ז „אנא כו' לנטרא לך") – עם המבואר בסידור (דעה, ב ואילך) דמזוהה כוללת כל המצות ושקולה כנגד כל המצות, כי היא בחי' אר"מ כללי שלכן היא שומר כללי לשמור כל אשר לאדם כו' – ועי"פ הידוע (לקו"ת בהר מא, רע"ג. דרמ"צ קנב, ב. ד"ה אתה אחד תש"ב פ"ב. ועוד) דמה שנקרא „שם" בלשון המקרא נקרא אור בלשון הזהר והמקובלים, ואור הרי אין בו התחלקות (כי זה נעשה ע"י הכלים).

א. במצות מזווה (שכפרשתנו) מצינו, שיחד עם הציווי „וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך" נזכר בכתוב (לאלתר²) גם שכר המצוה: „למען ירבו ימיכם וימי בניכם גו'"; וכן הובא כפסג' דין בשולחן-ערוך³: „וכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו וכו'".⁴

בענין הודעת השכר שוה מצות מזווה לכמה מצוות נוספות שהתורה הודיעה את שכרן בפירוש (כגון כיבוד אב ואם⁵ וכיו"ב⁶). אלא שבמצות מזווה מצינו ענין נוסף שלא מצאנו כמותו בשאר מצוות:

אמרו חז"ל⁷ – והובא בטור³ –

(1) יא, כ.

(2) שם, כא.

(3) יו"ד סרפ"ה. ובטור שם מוסיף „שהבית נשמר על ידה" ומפרש בב"י (בפי' הראשון) „שהוא נס נגלה".

(4) שבת לב, ב. וצע"ק מאי קמ"ל הש"ך.

(5) יתרו כ, יב. ואתחנן ה, טז.

(6) וראה ספרי כאן (פסוק יט. הובא ברש"י), וכן לחד מ"ד שבת שם – ד„למען ירבו גו' קאי גם על ת"ת.

(7) ע"ז יא, א. מנחות לג, רע"ב. וראה ירושלמי פאה פ"א ה"א (הובא לקמן בפנים ס"ו). וח"ב לו, רע"א* „ח"ג רסג, ב. רסו, א. ועוד.

(* וגם לפי' השני כן הוא, אלא שאין זה מספיק לבאר שעי"ז תהי' „גדולה מזה" בעיני האדם.

(* בלקוטי לוי"צ לזהר שם (ע' נט) מפרש מ"ש בזהר „כתוב שמי ושוי לפתחך" דקאי על השם שד"י שבחוץ המזוהה שהוא השומר, ר"ת שומר דלתות ישראל". אבל בנצו"א שם (מרמ"ז שם) מפרש דקאי על כללות המזוהה שעולה שם אדני". וגם בלקוטי לוי"צ שם כ' (דוק) „יותר קרוב לפרש" דקאי על שד"י (כי „לפירושו (דהנצו"א) ששמי קאי

יתירה מזו: ענין השמירה אינו „הנאה וריח“ צדדיים ממצות מזוזה, אלא זהו עיקר במצות מזוזה, ובלשון התוספות¹¹: „לשימור עביד“^{11*}.

ב. מצד יתרון זה שבמצות מזוזה – שגוף המצוה הוא שמירה – ישנו חילוק בין אופן הקיום דמצות מזוזה לאופן הקיום דשאר מצוות:

בכלל, כאשר הכתוב מודיע בפירוש את שכר המצוות, אין כוונתו לסיפור בעלמא, אלא – כפשוטו¹² של מקרא – לחזק¹³ עיז ולרז את קיום המצוות. והרי אמרו חז“ל¹⁴: „לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אע“פ שלא לשמה כו“, והביא זאת הרמב“ם להלכה בהלכה תשובה¹⁵, בבארו, שכן מוכרח להיות סדר הלימוד: „הקטנים וכו' אין מלמדין אותן אלא כו' וכדי לקבל שכר עד שתרכבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה מגלין¹⁶ להן רז זה¹⁷ מעט מעט

11) מנחות מד, א ד"ה טלית. וראה רש"י פסחים ד, א ד"ה חובת.

11*) וראה כד הקמח מזוזה: „לכך קבעה לנו תורה מצות מזוזה . . כדי שנתכוין אל העיקר הזה . . שהשמירה חלה בנו ושופעת עלינו וכו“, עיי"ש בארוכה.

12) ע"ד ההלכה ראה חולין קי, ב. ירוש' ב"ב ספ"ה.

13) ראה פרש"י ר"פ אחרי.

14) פסחים ג, ב. וש"נ.

15) פ"י ה"ה (וכן בהל' ת"ת פ"ג ה"ה). והנה ברמב"ם כ', „בתורה“ (ככירוש' חגיגה פ"א ה"ז) – אבל בפסחים שם – „בתורה ומצות“. וראה קו"א להל' ת"ת לאדה"ז (פ"ד ס"ג) דמבאר דעיקר החידוש הוא בתורה וצריך לאשמעינן, משא"כ במצות.

16) כ"ה בדפוסים שלפנינו. וי"ג, יתרה ואחר כך מגלים, וי"ג, יתרה ומגלים (רמב"ם ס' המדע, ירושלים תשכ"ד).

17) ראה שבת (פת, א) מי גילה לבני רז זה

ומרגילין אותן לענין זה (דלשמה) בנחת כו“; וכן האריך בענין זה גם בפירושו למשנה^{17*}, ושם, שאלו שעדיין אינם „משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו עליו השלום“ – „מזדיין אותם על זה ומחזיקין כוונתם“ שיעשו מצוות לשם שכרן.

לאידך מובן, שכשאדם מקיים מצוה רק לשם שכרה, אזי יש חסרון בשלימות קיום המצוה, להיותו „שלא לשמה“; יתירה מזו: אפילו כשעושה מצוה כדי לקיים „מצות בוראו“¹⁸, אבל כוונתו בזה היא „אף להנאת עצמו“ – כגון שנותן צדקה „בשביל שיחי' בני או שאחי' בן עולם הבא“^{18*} – הנה אע"פ שהוא צדיק גמור („בדבר זה“¹⁹) – מכל מקום אין זה קיום המצוה באופן של שלימות²⁰.

משא"כ בענין השמירה של המזוזה, יש לומר שכיון שדבר זה (אינו בתורת שכר על המצוה, אלא) הוא תוצאה (וחלק) מן המצוה עצמה, אין חסרון בשלימות הקיום כאשר המצוה נעשית לשם שמירה, שהרי זהו מעניני המצוה; ויתירה מזו, זוהי מטרת המצוה, כנ"ל מהתוס' ד„לשימור עביד“.

123 יתר על כן: א' הטעמים²¹ לכך

– הקדמת נעשה לנשמע. וי"ל דתלוי בז"ז. וראה לקו"ת במדבר יג, ד.

17*) סנהדרין ר"פ חלק (סד"ה וכת החמישית).

וראה כתר שם טוב (קה"ת) נז, א.

18) ל' רש"י פסחים ת, ריש ע"ב ד"ה ה"ז. וראה תוס' שם ד"ה שיזכה.

18*) פסחים שם, סע"א ואילך.

19) ל' רש"י שם. ועד"ז ברש"י ב"ב י, ב ד"ה ה"ז.

20) ראה עיון יעקב לעי"י פסחים שם.

21) מנחות לג, ריש ע"ב.

שזה של חשק והידור גם אלמלא הי' בכך ענין של שמירה כלל, רק כדי „לקיים מצות הבורא ית”״; אבל לאיך, מותר שיהא בדעתו ומחשבתו בשעת מעשה, שתוכן המצוה הוא – ציווי ה' שכל אדם מישראל יעשה שמירה על ביתו.

ואפילו אם אמנם עושה המצוה רק לשם תועלת השמירה, יש כאן קיום המצוה (אלא מאי –) שלא לשמה, שגם אז (בהיותו במצב זה בדעת וחכמה וכו') הרי כנ”ל (כלשון הרמב”ם): „מזדוין אותם על זה ומחזקים כוונתם”.

ד. אמנם לכאורה אפשר להקשות על זה: פסק הרמב”ם²⁴ (והובאו דבריו בטור²⁵): „אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים . . הרי הן בכלל מי שאין להן חלק לעולם הבא שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה וכו' כאילו הוא קמיע של הניית עצמן וכו'” –

הרי, שמה המזווה נחשבת אצלם „לקמיע של הניית עצמן” (לשם שמירה) אינו ענין שלא לשמה לבד, אלא גם „טפשות”, ויתירה מזו – „הרי הן בכלל מי שאין להם חלק לעולם הבא”²⁶?

[דברי הרמב”ם ש„בטלו המצוה” (היינו שהמזווה פסולה) אינם ענין לנדון דידן, כי הפסול הוא (לא מפני ש„עשו מצוה גדולה כו' כאילו הוא קמיע כו'”, אלא) לפי שהסיפו („שמות המלאכים וכו'”) בפנים המזווה –

שצריך לקבוע את המזווה בטפח הסמוך לרשות הרבים הוא „כי היכי דתינטרי”״, והיינו, שלא זו בלבד שמותר שיהא במחשבת האדם בעת קביעת המזווה שהמזווה היא שמירה, אלא שענין זה קובע את אופן קיום המצוה, וכן הוא למעשה בפועל²² – שהרי הדברים הובאו שם בטור²³ בהמשך דבריו.

ג. אמנם לכאורה יש להקשות על האמור: הטור עצמו סיים שם (לאחר שהביא את הדין הנ”ל): „ומכל מקום לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות בורא ית' שצונו עלי”״, היינו, שאין לכוון שהמזווה היא לשם שמירה?

אבל – הטור לא כתב זאת כלשון של איסור, וגם אינו מסתבר שכוונת הטור כאן ללמדנו שאין לחשוב כלל בעת קיום מצות מזווה ששמירה היא, כי כנ”ל, אם אופן קיומה הוא דוקא ע”י פעולה המורה שענינה הוא שמירה, על אחת כמה וכמה שמותר לחשוב מחשבה כזו;

ולא בא לשלול אלא שלא תהא כוונת האדם בעת קיום מצות מזווה שעושה כן לשם תועלת השמירה הבאה מן המצוה, כי הי' מקיימה במדה

22) וכן כותבים שם שדי” מכוין שהוא ר”ת „שומר דלתות ישראל” (סידור האריז”ל (כוונת מזווה). משנת חסידים מס’ מזווה פ”ג מ”ט. ובכל בו הל’ מזווה (הובא בד”מ יו”ד סרפ”ח): שומר דירת ישראל), ובזח”ג רסו, א (וראה שם עו, ב): „שדי” מלבר למהוי נטיר ב”נ מכל סטרין מלגאו ומלבר”. וראה בחיי ואתחנן ו, ט. וראה דרכי משה (ורמ”א) יו”ד סו”ס רפה: „ניח ידו כו' ויאמר ה' שומרי כו'”. ועוד.

23) יו”ד שם.

24) הל’ מזווה פ”ה ה”ד.

25) יו”ד סו”ס רפח.

26) ראה שד”ח כללים מ”ם כלל קיד.

ולעיל בהלכה הקודמת פסק הרמב"ם: „הוסיף מבפנים אפילו אות אחת הרי זה פסולה”²⁷;

והמשך דברי הרמב"ם „שעשו מצוה גדולה וכו'” (אינו טעם על הפסול, אלא) הוא הוספה על מה ש„בטלו המצוה”, והסברה ונתינת טעם על „הרי הן בכלל מי שאין להם וכו'”.

ה. אבל באמת אי אפשר לפרש כוונת הרמב"ם בהלכה זו שתוכן האיסור הוא רק בזה שמכוון שלא לשמה (להשתמש במזווה לשם שמירה ל„הניית עצמן”), דנוסף על זה שקשה לומר שמפני זה יקרא „טפש” – שהרי לשימור עביד (כנ"ל) – וכל-שכן שאין לומר עליו „הרי הן בכלל מי שאין להן חלק לעולם הבא” – הרי הרמב"ם עצמו פסק בפירושו²⁸ „הבריא שקרא פסוקים כו' כדי שתגן כו' הרי זה מותר”, והיינו שמותר להשתמש בדברי תורה בתור הגנה, ולא אמרינן שע"ז עושה את התורה כ„קמיע של הניית עצמן” וכו';

אלא שכבר ביאר זאת הרמב"ם עצמו במה שהוסיף (אחר שכתב „כאילו הוא קמיע של הניית עצמן”), „כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם”:

(27) וראה רא"ש סוף הל' מזווה שלו (ועד"ז בפסקי הרא"ש לרי"ף הל' מזווה בסופם) – נעתק בטור שם – דכתב רק „שבפנים אין להוסיף מאומה כו' לפי שנראה כאילו כו' קמיע לשמירה כו'”, ולא כתב שע"ז „בטלו המצוה” – כי לא הביא (ועד"ז בטור שם) בכלל פסק הרמב"ם ד„הוסיף מבפנים אפילו אות אחת ה"ז פסולה” (ועד"ז בשו"ע וברמ"א (שם) כ' רק דאסור להוסיף מבפנים, ולא שהמזווה נפסלת ע"ז). ואכ"מ.

(28) הל' ע"ז פ"א הי"ב.

כתיבת „שמות המלאכים וכו'” בתוך המזווה (אף שהמזווה עצמה שמירה היא) מעידה ומוכיחה שלדידהו אין המזווה ענין של מצוה כלל – כי מה מקום להוסיף דבר (במצוה²⁹ ובשמירה של הקב"ה?), כי אם „קמיע של הניית עצמן” – הדבר הוא לשם ההנאות שלהם, שהם „הבלי העולם”;

ולכן טפשות היא זו, שכן המזווה היא שמירה רק מחמת היותה מצוה, דהמצוה היא הפועלת את השמירה, והם (בהוספתם במזווה) מטעים עצמם וסוברים שהשמירה אינה מן המצוה, אלא מ„קמיע של הניית עצמן”, דמהאי טעמא ישר בעיניהם שזהו „דבר המהנה בהבלי העולם”. ולכן „אין להם חלק לעולם הבא”, ע"ד שמצינו³⁰ בדינם של אלו ש„עושינן דברי תורה רפואת גוף”, שהם „בכלל הכופרים בתורה” לפי שהתורה אינה אלא „רפואת נפשות”³¹.

(29) משא"כ כש„כותבים . . מבחוץ . . שד"י” – ד„אין בזה הפסד לפי שהוא מבחוץ” (רמב"ם הל' מזווה שם).

(30) רמב"ם הל' ע"ז שם.

(31) ברא"ש (שצויין בהערה 27) כ' בקיצור ד„בפנים אין להוסיף מאומה כו' שנראה כאילו מכיין לעשות לו קמיע לשמירה” – ומדהשמיט (ממ"ש הרמב"ם): א) דאין לו חלק לעוה"ב, ב) שהוא טפש, ג) שחושב שהוא „דבר המהנה בהבלי העולם” – משמע, שמצד זה לחוד שמכיין שהמזווה היא שמירה אסור,

אבל מזה שמדגיש „קמיע לשמירה” מוכח, דהאיסור הוא רק כשמכיין שהמזווה אינה מצוה כ„א” קמיע” כפנים [וסיום דברי הרא"ש „אלא יעשה המצוה כתיקונה לקיים מאמר הבורא ית' והוא ישמרנו וצלנו” על יד ימיננו” – ה"ז גופא כוונת האדם, שעושה מצוה שנע"י „הוא ישמרנו וכו'”].

ומה שהשמיט הרא"ש כהנ"ל – כי איירי גם

ובפרט כשעושה זאת לא לשם שמירה בלבד, אלא שמכוון לקיים מצותו של הקב"ה שצוה להעמיד שמירה על פתח הבית – אזי הרי הוא מקיים את המצוה בשלימותה³⁴.

ו. ע"פ האמור לעיל, שהשמירה הנפעלת ע"י המזווה אינה „שכר" או „סגולה" נוספת על המצוה, אלא היא מענין המצוה גופא – יתבאר דבר פלא שמצינו בקשר למצות מזווה:

במשנה (במסכת כלים³⁵) נמנו כמה כלים שיש להם בית קיבול (ולכן „הרי אלו טמאין"), ואחד מהם: „מקל שיש בו בית קבול מזווה". ומפרש שם בתוספות יו"ט: „ואפשר שהיו אנשים בזמן המשנה נושאים מזווה עמם וחשבו זה למצוה ולשמירה להם";

ומזה שנזכרת במשנה מציאות זו של „מקל שיש בו כו" לשמירה, מבלי לשלול זאת³⁶, משמע, שהנהגה זו יש לה מקום³⁷.

ובאמת משמע (ויתירה מזו – מוכח) מדברי הירושלמי, שסגולת השמירה היא בעצם המזווה, אפילו בהעדר ענין

משא"כ כשקובע מזווה כשרה ואינו מוסיף בה כלום, אלא שבעת קיום המצוה יש במחשבתו שהוא מקיימה מצד רצונו בשמירתה של המצוה³², הרי זה לכל היותר בגדר קיום המצוה שלא לשמה³³.

כשאינו מכיין שהמזווה היא קמיע כו' דמ"מ אטור להוסיף בפנים המזווה כי „נראה כאילו מכיין כו'".

(32) ולהוסיף: אם לא הוסיף שמות המלאכים כו', גם אם כיוון שהמזווה היא „קמיע של הניית עצמן". דבר המהנה בהבלי העולם, אין ברורה דעת הרמב"ם האם עי"ז נפסלת המזווה, דאפ"ל דאף שהעושה כן הוא טפש ואין לו חלק לעוה"ב, מ"מ, המזווה כשירה. וראה לעיל הערה 27.

(33) ומ"ש בכס"מ (להל' מזווה שם) בת"י ה"ב: „וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך שיכיין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית" – י"ל דאין כוונתו וזהו האיטור וה"טפשות", כ"א בא לתרץ מ"ש הרמב"ם „שעשו כו' כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כו'", דלכאורה משמע שבפועל אינה (שהמזווה אינה שמירה כו') – ועל זה כותב ב' ענינים: א) „דאין הכי נמי שהמזווה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה לא"ה המלאכים הכתובים בה מפנים" – היינו, שמוזוה זו (שהוסיף בה שמות המלאכים כו') אינה שמירה. ב) „וגם אין הכוונה בעשייתה כו' אלא צריך שיכיין לקיים מצות הקב"ה וממילא נמשך שתשמור הבית" – דגם מזווה כשירה אינה „קמיע" כ"א מצוה, ועי' המצוה „ממילא נמשך שתשמור הבית" [בסגנון אחר: זה

(* בפסקי הרא"ש להרי"ף: ויצילנו. ובטור: והוא שומרנו והוא יצילנו.

(** הטעם שהכס"מ מוסיף „לא המלאכים וכו'" ואינו מסתפק במ"ש „שהמזוה שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה" (וכאן אינה כתובה כתקנה שהרי הוסיף בפנים המזוה) – כי באם היו המלאכים שומרים: 1) הרי מזווה זו היא קמיע ג"כ – היפך ממש"כ דק „כאילו". 2) אין הכרח שעשו המצוה קמיע – כ"א רק שמות המלאכים.

ש„ממילא נמשך שתשמור הבית" הוא ג"כ חלק מהמצוה וע"ד הני"ל הערה 31 בדעת הרא"ש].

(34) וראה רמב"ם שם (נעתק לעיל הערה 29) בנוגע לכתיבת שם שד"י מבחוץ ד"אין בזה הפסד" – אף שענינו שמירה, כנסמן לעיל הערה 22.

(35) פ"ז מט"ז.

(36) ומ"ש בתיו"ט „וחשבו זה", דמשמע דאינו כן – קאי על „למצוה" (ושמירה של מצוה). אבל ראה תוס' אנשי שם שם.

(37) ולהעיר, דעל שולחן הכתיבה והלימוד של כ"ק מו"ח אדמו"ר היתה מונחת מזווה – ראה לקו"ש ח"ט ע' 261.

[אמנם בגמרא שם מסופר „של בית מונבו המלך היו עושין בפונדקותיהן כן זכר למזוזה“, וכמו שמצינו בכמה מצוות, שעושים זכר למצוה (כשאי אפשר לקיימה), כגון ה„זרוע“ שמניחים בליל פסח כזכר לקרבן פסח⁴⁵ — אבל לא מצינו שע״י עשיית זכר⁴⁶ יקבל העושה את שכר המצוה כו׳; ומובן הטעם — כי אמנם זהו „מעין“ ו„זכר“ (ע״פ תורה) למצוה, אבל השכר בא על קיום המצוה].

וע״פ הנ״ל אתי שפיר: כיון שהשמירה שע״י המזוזה שייכת לגוף המזוזה, ממילא יתכן שיהי׳ מעין ענין השמירה במזוזה כשלעצמה, אפילו בטרם מקיימים בה מצות מזוזה, כיון שנכתבה לשם מזוזה וכו׳, או אפילו כמו שמצינו בארטבון.

ז. ע״פ כל זה יש לבאר מעשה פלאי שסיפר כ״ק מו״ח אדמו״ר^{46*}: בהיותו במאסר, בחקירתו הראשונה, שאלוהו אם יודע הוא היכן הוא נמצא. והשיב על כך: „ודאי יודע אני, שנמצא אני במקום הפטור ממזוזה. יש כמה מקומות הפטורים ממזוזה, כגון בית דיר של סוסים⁴⁷ ובית הכסא“.

קיום המצוה: איתא בירושלמי³⁸, שרבינו הקדוש שלח מזוזה לארטבון — אדם נכרי³⁹ — באמרו לו ששלח לו „מילה דאת דמך לך והיא מנטרא ד־ך“; כלומר: הגם שהנכרי אינו בגדר של קיום מצות מזוזה⁴⁰, מכל מקום גם בכגון דא שייך הענין ד„מנטרא לך“ שקיים במזוזה.

[ובפרט לפי המשך וסיום המעשה, שהובא בשאילתות^{40*}, שע״ז שארטבון נטל את המזוזה וכו׳ נפעלה מיד השמירה ו„מיד ברחא אותה שדה כו״].

ולכאורה תמוה: כיון שהיו נוהגים להכניס באתו „מקל“ מזוזה דוקא, הרי זו ראי׳ שהיו נושאים זאת לא בתור פרשה סתם מן התורה (מצד כח ההגנה שיש בתורה בכללותה⁴¹), אלא בתור (שמירה של) מחזה — ואיך שייך כאן גדר של שמירת מזוזה? הרי הלכה היא⁴² „תלאה במקל פסולה“, וכתוספת ההדגשה בזה שבגמרא⁴³: „סכנה ואין בה מצוה“, וכפירוש רש״י⁴⁴ „סכנה — מן המזיקים שאין הבית משתמר בה עד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה“.

(38) פאה פ״א ה״א. הובא בב״ר ספלה.

(39) בפני משה לירושלמי שם כ׳ שהי׳ „יהודי חשוב“. אבל ראה בס׳ שהובאו בעמודי ירושלים (לר״י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שד״ח כרך ט דברי חכמים סקלה.

(40) ויתרה מזו, בית בשותפות נכרי פטור ממזוזה (שו״ע יו״ד ר״ס רפ). עיי״ש במרדכי וכו׳.

(40*) ס״י קמו.

(41) ראה רמב״ם דלעיל בפנים ס״ה (ע״פ שבועות טו, ב).

(42) מנחות לב, סע״ב. רמב״ם הל׳ מזוזה פ״ה ה״ח. טור יו״ד סרפ״ט.

(43) מנחות שם.

(44) אבל ראה תוס׳ שם ד״ה סכנה.

(45) שיש לו קצת שייכות להקרבן, שלכן עושים כמה הרחקות שלא יאה כל דמיון להקרבן — ראה הגש״פ עם לקוטי טעמים ומנהגים ע׳ ו (בהוצאת תשל״ג ולאח״י).

(46) משא״כ בלימוד תורת הבית (ביהמ״ק) שהוא לא רק כזכר למקדש, מפני דציון בעי דרישה (ר״ה ל, א), כ״א בעיקרו מפני שע״ז „מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית“ (תנחומא פ׳ צו יד. ויק״ר פ״ז, ג). וראה בארוכה לקו״ש ח״ח ע׳ 412 ואילך.

(46*) ספר השיחות תש״ב ע׳ 82.

(47) ראה פתחי תשובה יו״ד סרפ״ו (סק״ב)

הנה ע"פ פסק דין חז"ל „כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'”⁵¹ – הרי זה כאילו קיים בכך מצות מזוזה; (ב) ע"י בירור ההלכה שבית זה (הוא בגדר „וכתבתם על מזוזות ביתך”⁵² – אלא שבנדון זה הוא) פטור ממזוזה, פעל שייכות (לא רק ל„תורת” מזוזה, אלא גם) למצות מזוזה – שייכות שלילית: בית זה הריהו פטור ממזוזה.⁵³

– בסגנון אחר קצת:

שייכותו של בית למזוזה יכולה להיות בכ' אופנים: א) בבית המחויב במזוזה השייכות היא באופן חיובי – ע"י קביעת המזוזה על פתח הבית. ב) בבית הפטור ממזוזה השייכות היא

(51) מנחות קי, א. הובא להלכה בשו"ע אדה"ז אור"ח סי' א' ס"א (במהדו"ת – סוס"א).
 (52) משא"כ כשאין בו ד' אמות על ד"א וכיו"ב (שו"ע יו"ד סרפ"ה סי"ג).
 (53) שזהו אחד מהביאורים במ"ש (שופטים יח, יג) „תמים תהי' עם ה"א” ומפרש אדה"ז (לקו"ת נצבים מה, ג) שע"י המצות האדם שלם („תמים”) בכל אברי נפשו משא"כ אם חסר מצוה א' חסר א' מאברי נפשו כו' – דלכאורה: מכיון שיש תרי"ג אברי נפשו כנגד תרי"ג מצוות (ראה אגה"ק סכ"ט בתחילתו), הרי במצב שאא"פ לקיים מצוות מסויימות (כמו בזמן שאין ביהמ"ק קיים, וכיו"ב) נמצא שאא"פ להאדם להיות „תמים” בכל אברי נפשו?

וי"ל [נוסף ע"ז שמוזג גופא שנמצא במצב שאא"פ לו לקיים מצות אלו ה"ז הוכחה שכבר קיים אותן בגלגול הקודם – ראה אגה"ק שם – הרי"ן שאז שלמות האברים התלויים במצות אלו היא ע"ז: א) לימוד „תורת” מצות אלו שעיי"ז „כאילו הקריב כו'” (ב) זה גופא שמקיים מצות התורה שלא לעשות מצות אלו במצב שאסור לעשותם (לא להקריב קרבן כו', וכיו"ב) הוא שמיידת (דיני) המצוה. ולהעיר מלקו"ש ח"ה ע' 148 הערה 45. – ראה בכ"ז קרית ספר להמב"ט בהקדמתו פרק ז.

ולכאורה אינו מובן: מדוע בחר כ"ק מו"ח אדמו"ר ענין שלילי – שזהו מקום הפטור ממזוזה? לכאורה ה' מתאים יותר להשיב בענין חיובי, שנמצא הוא במקום שיש (גם) בו השגחה פרטית⁴⁸, ו„מלא כל הארץ כבודו” וכדומה – ובפרט שתוכן זה מודגש בסיפורו אודות פרטי המאסר שקודם החקירה ולאחריה?

ובמיוחד קשה, שהרי כ"ק מו"ח אדמו"ר ביקש להראות (כפי שסיפר כמה פעמים⁴⁹) שמתנהג בתקיפות ואינו מתחשב בהם, „כאילו אינם וכאין ואפס ממש”^{49*} – וא"כ ה' מתאים שיאמר את הענינים הנ"ל דוקא?

אלא הענין בזה – יש לומר: כ"ק מו"ח אדמו"ר רצה שתהי' עליו שמירת המזוזה גם בהיותו שם, במאסר; וכיון שבלתי אפשרי ה' לקיים את המצוה כפשוטה, עשה מה שביכלתו כדי לעשות „זכר” לענין המזוזה, ויתר על כן – לדבר בתורת מזוזה (שעיי"ז נמשך „מעין” שמירת המזוזה).

ועל כן אמר ובירר⁵⁰ הלכה זו, שהמקום שבו הוא נמצא פטור ממזוזה, ובכך פעל שייכות כפולה לענין המזוזה: (א) ע"י לימוד הלכות מזוזה,

דעכשיו פטור כיון ד,רואים בחוש דנפיש זוהמיהו”.

(48) להעיר מלקו"ד ח"ד תרכו, ב בהערה.
 (49) ראה ספר השיחות שם. לקו"ד ח"ד תרכו, א. תרלט, ב. סה"ש תש"א ע' 138.
 (49*) סה"ש תש"א שם.

(50) ראה אגה"ק סכ"ו (קמד, ב): והמשכיל יבין ענין פלא כו' – ולהעיר דחזר החקירה פטור ממזוזה מפני דאינו „ביתך”, בית דיר כו' – מפני הוזהמא כו' אסור לקבוע בו מזוזה, ובכ"ז מדמה זל"ז. ואכ"מ.

ע"פ המבואר בגמרא⁵⁸: „גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי”⁵⁹ [ועוד: בהיותה „עקרת הבית”, מוטלת עלי' אחריות מיוחדת לדאוג לעניני הבית – וממילא בכלל זה גם שמירת הבית ע"י „מזוזות ביתך גוי”];

וע"י זה באה שמירה על הבית ועל כל הנמצא בבית, ויתר על כן (כדאיתא בזוהר⁶⁰): השמירה היא באופן ש„הוי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם” – אפילו בעת היציאה מן הבית,

וכיון שכל ישראל ערבים זה בזה⁶¹, וכל ישראל הם „קומה אחת”⁶², מובן, שההוספה בקיום מצות מזוזה של כל חדר אחד ואחד ויחיד המחויב במזוזה – מוסיפה בשמירת הקומה כולה, של כל ישראל, אנשים נשים וטף, בכל מקום שהוא,

ובלשון הכתוב: הוי' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

(משיחות חגה"ש ופ"ט בהעלותך תשכ"ז,
י"ב תמוז תשל"ד)

באופן שלילי – ע"י מילוי ציווי התורה שלא לקבוע שם מזוזה.

ויש לומר שזה הי' טעמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר במה שבחר לומר שהוא נמצא בבית הפטור ממזוזה, כי בזה המשיך ענין של שמירה דהמזוזה.

ח. ומכל זה מובן גודל הזכות אשר בהשתדלות ב„מבצע מזוזה” ובפרט בימינו אלה:

בני ישראל הם הרי ככבשה אחת בין ע' זאבים⁵⁴, ועזרם ומגינם הוא „הרועה שמצילה ושומרה כו”⁵⁴; ובמיוחד לאחר המאורעות האחרונים, אשר בהם הי' נראה במוחש שבכתי הנפגעים הי' חסר בקיום מצות מזוזה⁵⁵, אשר השם הנכתב באופן שיהי' נראה לעין לאחר גמר גלילת המזוזה, שם שד"י, ראשי תיבות שומר דלתות ישראל⁵⁶ – הנה שם זה (ושמירתו) לא הי' אצלם –

יש לעשות אפוא את ההשתדלות הכי גדולה, אשר בכל בית בישראל תהי' מזוזה על כל הפתחים המחויבים במזוזה, ושתהי' קבועה כהלכתה;

והשתדלות זו צריכה להיות הן בקרב האנשים, והן בקרב הנשים המחויבות במזוזה כאנשים⁵⁷, ובפרט

(54) נתחומא תולדות ה.

(55) כמדובר בארוכה בהתועדויות דש"פ מטרי"מ, אור ליום כ"ט תמוז. וש"פ חזון תשל"ו.

(56) ראה לעיל הערה 22.

(57) משנה ברכות (כ), ריש ע"ב. רמב"ם הל'

מזוזה פ"ה ה"י. טוש"ע יו"ד סו"ס רצ"א.

(58) קדושין לד, א. יומא יא, ב.

(59) וראה „מילואים” – עה"ג בשו"ע הוצאת ראם (ואופסעט ממנה) – ליו"ד סרפ"ה, שמטעם זה יש דין קדימה למצות מזוזה לשאר מצות שהנשים מחויבות בהן כיון שחיינה תלויות בה (משא"כ אנשים כו'), עיי"ש.

(60) ח"ג רסג, ב. וראה רמ"א יו"ד שם ס"ב.

(61) שבועות לט, סע"א.

(62) לקות ר"פ נצבים. ובכ"מ.

